PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

IMĦALLEF

ONOR. ROBERT G. MANGION

ILLUM, 23 TA' NOVEMBRU, 2023

Kawża Numru: 1

Rik. Ġur. 142/2012 RGM

Jane Mifsud

v.

Superintendent tas-Saħħa Pubbliku

Il-Qorti:

Introduzzjoni

Din hija sentenza dwar jekk il-konvenuta hiex responsabbli għad-danni wara li b'sentenza *in parte* tal-24 ta' Marzu, 2022 ġie deċiż illi s-Surpretendent tas-Saħħa Pubblika kien illegalment naqas milli jipproċessa l-applikazzjoni tal-attriċi għal spiżerija ġewwa Burmarrad u ġie ddikjarat illi għall-finijiet tar-Regolamenti dwar Liċenzji għall-Spiżeriji (Liġi Sussidjarja nru 458.16) Burmarrad jikwalifika bħala 'belt' jew 'raħal'. Il-konvenuta kienet ingħatat tlett xhur sabiex tipproċessa l-applikazzjoni tal-attriċi.

Jonqos li jiġu deċiżi l-aħħar tlett talbiet attriċi dwar id-danni reklamati mill-attriċi wara li l-Qorti kienet irriżervat li tiddeċidihom wara li jkun magħruf l-eżitu tal-iproċessar tal-applikazzjoni mertu tal-kawża in segwitu għas-sentenza in parte.

Permezz tar-risposta ġuramentata tagħha l-konvenuta kienet laqgħet għat-talbiet attriċi b'numru ta' eċċezzjonijiet li ġew miċħuda fis-sentenza in parte fuq imsemmija ħlief għar-raba' eċċezzjoni li tirrigwarda t-talba attriċi għad-danni. Jingħad hekk f'din l-eċċezzjoni:

> "4. Illi subordinament u minghajr pregudizzju ghal premess l-intimat mhux responsabbli ghad-danni pretizi stante illi huwa mexa u qed jimxi in linea mal-ligijiet vigenti u ultra vires." [recte. mhux ultra vires].

Fis-seduta tas-17 ta' Jannar, 2023 il-Qorti ġiet informata illi fil-mori tad-differiment l-Awtorita' tal-Ippjanar kienet ħarġet il-permess[1] għal spiżerija

[1] Kopja tal-Permess PA/05734/22 a fol. 716 et seq tal-proċess

mitlub mill-attriċi u li kien għaddej il-proċess għall-ħruġ ta' liċenzja ta' spiżerija.

B'nota tas-Supretendent tas-Saħħa Pubblika tat-2 ta' Marzu, 2023 ġiet eżebita kopja tal-liċenzja ta' spiżerija numru DL255 maħruġa dakinhar stess a favur l-attriċi.

Fl-udjenza tal-15 ta' Ġunju, 2023 il-partijiet informaw lill-Qorti illi ma kienx hemm prospett tajjeb li l-partijiet jilħqu ftehim

Rat l-atti kollha.

Rat li l-kawża tħalliet għas-sentenza fuq l-aħħar tlett talbiet attriċi.

Ikkunsidrat;

Talba għad-Danni.

Permezz ta' din is-sentenza l-Qorti trid tikkonsidra jekk wara li b'sentenza tal-24 ta' Marzu, 2022 il-konvenuta ġiet misjuba li naqset meta ma pproċessatx l-applikazzjoni tal-attriċi għall-ħruġ ta' liċenzja għal spiżerija u ġiet ordnata sabiex tipproċessaha entro tlett xhur, hiex ukoll responsabbli għad-danni reklamati mill-attriċi.

Kif rajna, wara s-sentenza in parte l-konvenuta ħarġet a favur l-attriċi liċenzja ta' spiżerija, liema liċenzja inħarġet mingħajr preġudizzju għall-pretensjonijiet tal-konvenuta f'din il-kawża. Il-validita' tal-liċenzja intrabtet mal-eżitu finali ta' din il-kawża inkluż appell jekk ikun il-każ,

Sa issa ġew milqugħa l-ewwel u t-tieni talbiet attriċi:

1) “Tiddikjara li l-intimat illegalment naqas milli jipproċessa l-applikazzjoni tal-esponenti għall-ħruġ ta’ liċenza għal spiżerija relattivament għall-fond 96, (illum numerat uffiċjalment 121), Triq Burmarrad, Burmarrad;

2) Todna lill-intimat sabiex jipproċessa l-applikazzjoni tal-esponenti għall-ħruġ ta’ liċenza għal spiżerija relattivament għall-fond 96 (illum numerat ufficjalment 121) Triq Burmarrad, Burmarrad, prevja dikjrazzjoni li Burmarrad jikkwalifika bħala “belt” għall-finijiet tar-Regolamenti dwar Liċenzi għall-Ispiżeriji.”

Permezz tat-tielet talba attriċi il-Qorti qed tintalab:

3) “Tiddikjara li l-intimat, konsegwentement għall-aġir irraġjonevoli tiegħu konsistneti fir-rifjut li jiproċessa l-applikazzjoni tal-esponenti għall-ħruġ ta’ liċenzja ghal spiżerija relattivament għall-fond 96 (illum numerat ufficjalment 121) Triq Burmarrad, Burmarrad, huwa responsabbli ghad-danni subiti mill-esponenti konsistenti f’damnum emergens u lucrum cessans;”

Fin-nota ta’ sottomissjonijiet tagħha l-attriċi tgħid illi qed titlob id-danni ai termini tal-Artikolu 469A (5) tal-Kap. 12 peress li ssostni illi in-nuqqas tal-intimat li jipproċessa l-applikazzjoni tal-attriċi kien aġir irraġonevoli.

Artikolu 469A (5) tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta’ Malta jaqra hekk:

> **“(5) F’azzjoni li ssir bis-saħħa ta’ dan l-artikolu l-attur ikun jista’ jinkludi fit-talbiet tiegħu talba għall-ħlas tad-danni li tkun imsejjsa fuq ir-responsabbiltà allegata tal-awtorità pubblika li tkun għamlet delitt jew kważi delitt li joħroġ mill-att amministrattiv. Dawk id-danni ma għandhomx jingħataw mill-qorti meta minkejja l-annullament tal-att amministrattiv l-awtorità pubblika ma tkunx aġixxiet in *mala fede* jew**

b'mod mhux raġonevoli jew meta l-azzjoni mitluba mill-attur setgħet legalment u raġonevolment ġiet miċħuda taħt kull setgħa oħra."

Bħala punt ta' tluq tajjeb jiġi puntwalizzat illi l-fatt waħdu li għemil amministrattiv jiġi mħassar ma jissarrafx f'jedd awtomatiku li wieħed jingħata kumpens għad-danni. Biex wieħed jista' jitlob id-danni kemm taħt il-Kodiċi Ċivili u kif ukoll taħt il-Kodiċi ta' Organizzazjoni u Proċedura Ċivili, bħala riżultat ta' deċiżjoni amministrattiva li ġiet imħassra minn qorti jew tribunal, jeħtieġ li jintwera li dik id-deċiżjoni tkun ittieħdet abbużivament jew b'mod irraġonevoli. (**Kenneth Mamo v. L-Awtorità Għat-Transport f'Malta** - Qorti tal-Appell (Superjuri) - 19 ta' Ottubru, 2023).

L-attriċi spjegat fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħha illi mhux qed tallega *mala fede* fil-konfront tal-konvenuta iżda tisħaqq li d-deċiżjoni tas-Suprintendent tas-Saħħa fil-konfront tagħha hija irraġonevoli kif del resto ikkonkluda l-Ombudsman. [2]

Għandu jingħad li minn qari tad-diversi sentenzi jistgħu jinstiltu numru ta' prinċipji regolanti talbiet għad-danni konsegwenza ta' reviżjoni ta' egħmil amministrattiv:

(i) l-għoti ta' kumpens għad-danni f'azzjoni bħal din huwa effett sussidjarju u mhux obbligatorju; (**All for Property Limited v. Direttur Ġenerali (Dwana)** - Qorti tal-Appell (Superjuri) - 16 ta' Diċembru, 2019).

(ii) meta qorti tintalab tgħaddi għall-għoti ta' danni minħabba l-egħmil amministrattiv, dan jitlob li dik il-Qorti ma tinsiex il-funzjoni tagħha li ma tidħolx minflok l-awtorità li tkun qiegħda tistħarreġ. Jitlob ukoll li jekk tqis li għandha tagħti kumpens għad-danni mġarrba, dan għandha tagħmlu biss

[2] Paġna 673 tal-proċess.

jekk kemm-il darba jirriżultaw xi waħda jew aktar mill-kontinġenzi speċifiċi maħsuba mil-liġi. (**Mizzi Antiques Ltd. v. Chairman tal-Malta Enterprise et.** - Qorti tal-Appell (Superjuri) - 31 ta' Jannar, 2019);

(iii) l-għoti ta' kumpens jitlob li l-ewwel ikun sar proċess ta' stħarriġ ġudizzjarju li jsib l-egħmil amministrattiv ikun milqut b'xi nuqqas li jwassal għat-tħassir tiegħu;

(iv) l-bażi tal-ħsara trid tkun dik akwiljana mibnija fuq in-negliġenza jew id-dolo u ma tiġborx fiha danni morali;

Skond **Artikolu 469A (5)** sabiex persuna tista' tirreklama ħlas ta' danni trid tagħmel il-prova li r-responsabilita tal-awtorita pubblika ġiet minn delitt jew kważi-delitt. Mhux biżżejjed li l-egħmil amministrattiv ikun ġie mħassar. Fil-każ odjern rajna illi l-egħmil amministrattiv impunjat kien in-nuqqas tal-konvenut li jipproċessa l-applikazzjoni tal-attriċi minħabba interpretazzjoni żbaljata tal-liġijiet rilevanti.

L-attriċi kienet applikat għal-liċenzja ta' spiżerija fit-23 ta' April 2008. Sussegwentement irċeviet ittra mill-Awtorita' tal-Mediċina datata 2 ta' Ġunju 2008 tinformaha illi "This is to acknowledge the receipt of payment of €349.41 by bank transfer for an application to open a new pharmacy. Now the application is in the waiting list with the applications to open a new pharmacy in Burmarrad."

Bdew għaddejjin ix-xhur u s-snin u l-attriċi baqgħet mingħajr risposta.

Kien f'ottubru 2009 illi saru emendi fl-Att dwar il-Kunsill Lokali b'mod partikolari l-Avviz Legali 179 tal-2010 li permezz tiegħu ġew mgħoddija ir-regolamenti intitolati "The Local Councils Act (Amendment of the Ninthy Schedule) Regulations, 2010" fejn Burmarrad ġie inkluż fid-disa' skeda tal-Att dwar il-Kunsilli Lokali li jelenka liema postijiet għandhom jitqiesu bħala

komunita’ filwaqt li postijiet bħal Burmarrad ġie definit bħala “raħal” u allura intitolat għal żewġ spiżeriji skond Regolament numru 4 tar-Regolamenti ta’ l-2007 dwar il-Liċenzji għall-Ispiżeriji” (A.L. 279 ta’ l-2007).

Peress li baqgħet mingħajr risposta u invista tad-dħul fis-seħħ tal-Avviż Legali 198/2010 f’Lulju 2010, l-attriċi resqet ilment quddiem l-Ombudsman tinsisti li l-applikazzjoni tagħha kellha tiġi proċessata fid-dawl tal-emendi li kienu għadhom kemm daħlu fis-seħħ.

F’Novembru 2011 l-Ombudsman ta l-Opinjoni Finali tiegħu fis-sens illi l-applikazzjoni tal-attriċi kellha tiġi kkunsidrata fid-dawl tal-emendi leġislativi li skond l-Ombudsman kienu jintitolaw lill-attriċi li l-applikazzjoni tagħha tiġi proċessata bħala applikazzjoni għal-lokalita’ ta’ Burmarrad u mhux bħala applikazzjoni għal-lokalita’ ta’ San Pawl il-Baħar.

Sew waqt l-investigazzjoni tal-Ombudsman kif ukoll wara l-ħruġ tal-Opinjoni Finali tiegħu l-intimat baqa’ jsostni illi ma kienx obbligat jikkonsidra lil Burmarrad bħala ‘belt’ jew ‘raħal’ għall-finijiet tar-regolamenti dwar il-ħruġ ta’ liċenzja ta’ spiżerija.

Bis-sentenza in parte mogħtija aktar qabel f’dawn il-proċeduri l-intimata ġiet ordnata sabiex tipproċessa l-applikazzjoni tal-attriċi fi żmien tlett xhur kif ukoll sabiex waqt dak il-proċess tikkunsidra lil Burmarrad bħala ‘belt’ jew ‘raħal’ għall-finijiet tar-Regolamenti dwar Liċenzji għall-Spiżeriji.

U hekk għamlet il-konvenuta sussegwentement, ipproċessat l-applikazzjoni tal-attriċi wara li l-attriċi ottjeniet il-permess ta’ żvilupp relattiv mingħand l-Awtorita’ tal-Ippjanar, u ħarġitilha liċenzja għal spiżerija, dejjem mingħajr preġudizzju għal dawn il-proċeduri.

Kif rajna, bil-fatt li l-Qorti sabet li l-intimata naqset meta ma pproċessatx l-applikazzjoni tal-attriċi ma jwassalx awtomatikament għal responsabilita' ta' danni.

Sabiex tirnexxi fit-talba tagħha għad-danni l-attriċi kien jeħtiġilha qabel xejn tipprova sodisfaċentement illi l-konvenuta hija responsabbli ta' delitt jew kwazi delitt ai termini tal-Artikoli 1029 et seq tal-Kapitolu 16.

Id-delitt huwa eskluż mill-istess attriċi meta tissottometti illi ma tqisx li l-konvenuta aġixxiet in mala fede.

Jibqa' jiġi kkunsidrat jekk hux responsabbli għal kważi-delitt fil-parametri tal-Artikoli 1031, 1032 u 1033 tal-Kap. 16.

L-għoti ta' kumpens taħt Artikolu 469A jippresupponi li jkun sar stħarriġ ġudizzjarju li jsib li l-egħmil amministrattiv milqut b'xi nuqqas li jwassal għat-tħassir. Fil-kawża odjerna l-Qorti sabet li l-konvenut kien naqas peress li ma ħax deċiżżjoni fir-rigward tal-applikazzjoni tal-attriċi u imponit terminu sabiex jipproċessa l-applikazzjoni tagħha.

Il-bażi tal-ħsara mitluba taħt Artikolu 469A (5) trid tkun dik akwiljana mibnija fuq in-negliġenza jew id-dolo u ma jidhirx li tiġbor fiha l-ħlas ta' kumpens morali. (**Denise Buttiġieġ v. Rettur ta' l-Università ta' Malta et** - Prim' Awla - 22 ta' Diċembru, 2003)

Id-dolo ġie eskluż mill-attriċi stess. Jibqa' li jiġi mistħarreġ jekk bl-aġir tiegħu il-konvenut kienx negliġenti. Dan l-aspett tal-vertenza ħasseb lill-Qorti mhux ftit. Il-konvenut, sentejn wara li ġiet intavolata l-applikazzjoni mill-attriċi, kien mistenni li jinterpreta l-liġijiet rilevanti kif kienu ġew emendati fis-sena 2010. Il-Qorti ġia iddeċidiet li ma taqbel xejn mal-interpretazzjoni tal-liġi li kien qed jagħti l-konvenut. Pero' interpretazzjoni żbaljata tal-liġi ma twassalx neċessarjament għal nuqqas ekwivalenti għal kważi-delitt.

Il-punt tat-tluq huwa l-Artikolu 1030 tal-Kodiċi Ċivili fejn jipprovdi li "[k]ull min jagħmel użu ta' jedd tiegħu fil-qies li jmiss, ma jweġibx għall-ħsara li tiġri b'dan l-użu." Però min ma jagħmilx użu tal-jedd tiegħu fil-qies, huwa tenut iħallas id-danni li jiġru minħabba t-tort tiegħu (Artikolu 1031 tal-Kapitolu 16), u huwa fit-tort min fl-azzjonijiet tiegħu ma jużax il-prudenza, diliġenza, u l-attenzjoni ta' bonus pater familias (Artikolu 1032 tal-Kapitolu 16). Għalhekk kull persuna li għaliex trid, jew għaliex naqset mill-prudenza jew diliġenza, tagħmel jew tonqos li tagħmel xi ħaġa li biha tikser dmir impost fuqha mil-liġi, hija obbligata tħallas għall-ħsara li sseħħ minħabba f'hekk, ukoll jekk dan ikun sar mingħajr il-ħsieb li tagħmel ħsara lil ħaddieħor (Artikolu 1033 tal-Kapitolu 16). Finalment l-Artikolu 1045 tal-Kodiċi Ċivili jistabbilixxi kif jitqiesu d-danni u dan billi jgħid li l-ħsara li l-persuna responsabbli għandha twieġeb għaliha, skont id-dispożizzjonijiet ta' qabel, hija t-telf effettiv li l-egħmil tagħha jkun ġieb direttament lill-parti li tbati l-ħsara, l-ispejjeż li din il-parti setgħet kellha tagħmel minħabba l-ħsara, it-telf tal-paga jew qliegħ ieħor attwali, u t-telf ta' qliegħ li tbati 'l quddiem minħabba inkapaċita għal dejjem, totali jew parzjali, li dak l-egħmil seta' jġib. Is-somma li għandha tiġi mogħtija għal din l-inkapaċita tiġi stabbilita mill-qorti, wara li tqis iċ-ċirkostanzi tal-każ u b'mod partikolari, ix-xorta u grad ta' inkapaċita ikkaġunata, u l-kondizzjoni tal-parti li tbati l-ħsara.

Dawn il-prinċipji ġew kkunsidrati diversi drabi mill-Qrati nostrani fosthom fis-sentenza ta' din il-Qorti diversament preseduta tat-12 ta' Diċembru, 2002 fil-kawża fl-ismijiet **Emmanuel Sammut et vs. Chief Government Medical Officer et** (Ċit Nru 2804/1996) fejn ġie riaffermat li [...] ghal dik li hija responsabbilta` tal-incident de quo skond l-artikolu 1031 tal-Kap 16 jinghad li "kull wiehed iwiegeb ghall-hsara li tigri bi htija tieghu". ("Paul Zahra vs Direttur tad-Dipartiment tax-Xoghlijiet Pubblici" - A.C. 3 ta` Dicembru 1991). Illi ai termini tal-artikolu 1032 tal-Kap 16 "jitqies fi htija kull min bl-eghmil tieghu ma juzax il-prudenza, id-diligenza, u l-hsieb ta` missier tajjeb ta` familja". Fis-sentenza "**Anthony Zerafa vs Joseph Sacco"** mogħtija mill-Prim'

Awla fid-29 ta` Marzu 2001 inghad illi "minn dawn l-artikoli kollha ma hemm l-ebda dubju li kull min minhabba n-nuqqas ta` attenzjoni tieghu, b`negligenza u b`nuqqas ta` prudenza fil-grad rikjest mill-ligi jikkawza bl-atti jew bin-nuqqasijiet tieghu jikkawza hsara lill-haddiehor, ghandu jirrispondi ghal tali hsara hekk ikkawzata, u dan jaghti lok kemm ghall-azzjoni kriminali u kemm ghall-azzjoni civili".

Hu magħruf, li ma' dawn il-prinċipji għandu jiġi kkunsidrat ukoll li f'azzjoni għad-danni li jitnisslu minn delitt jew kważi-delitt, l-attur jeħtieġlu jipprova n-nexus (in-ness) bejn l-aġir tal-konvenut u dannu soffert mill-attur. Fis-sentenza **George Thomas Davison vs. Joseph Azzopardi noe** deċiża mill-Qorti tal-Appell Kummerċjali fit-2 ta' Marzu 1962 ingħad illi: "mill-analisi tal-istess disposizzjonijiet tal-liġi jirriżulta illi għall-applikazzjoni tagħhom għandhom jikkonkorru tliet elementi, li huma (1) il-fatt dannuż illeċitu, (2) l-imputabilita tal-istess fatt għal min ikun għamlu, u (3) id-dannu kaġunat minn dak l-istess fatt. Dawn it-tliet elementi għandhom bilfors jikkonkorru f'delitt ċivili, jew fi kważi-delitt [...] mhux biżżejjed li tiġi konstata l-ħtija, imma hu meħtieġ ukoll li jiġi stabbilit li dik il-ħtija kkaġunat dannu attwali u valutabbli u pruvat b'mod ċert."

Wara li jiġi stabbilit id-delitt jew il-kważi-delit, it-talba għad-danni mhux neċessarjament ikollha suċċess. Ikun għad jonqos illi tissodisfa ir-rekwiżiti sussidjarji ta' dolo jew aġir irraġonevoli.

Din il-Qorti diversament preseduta fis-sentenza **Alan Debattista vs. Direttur (Servizzi ta' Kummerċ) et** (Rik Ġur 771/2007) mogħtija fit-30 ta' Jannar 2008 għamlet is-segwenti konsiderazzjonijiet dwar it-tieni kweżit:

> "fil-kaz ta` eghmil amministrattiv, mhix bizzejjed il-prova tal-kwazi delitt kif jirrizulta fil-ligi generali u cioe` fid-disposizzjonijiet tal-Kap.16. Fil-kaz tal-eghmil amministrattiv, accertat il-kwazi delitt, hemm pregudizzjali ohra u cioe` li sabiex ikun hemm lok ghal danni irid jirrizulta li fl-agir tal-

awtorita` pubblika li jkun wassal ghat-thassir tal-att amministrattiv taghha kien hemm mala fede jew imgieba rragonevoli.

Il-mala fede u l-irragonevolezza fil-kuntest tad-Dritt Amministrattiv evolvew fil-*Common Law* Ingliza bil-kuncetti ta' ***'bad faith'*** u '***unreasonableness***'. Hafna drabi dawn iz-zewg elementi jezistu flimkien u huwa difficli tifred wiehed mill-iehor ghaliex kemm '*bad faith*' kif ukoll '*unreasonableness*' jippresupponu element estranju introdott bhala l-bazi tad-decizjoni ta' l-entita' amministrattiva.

Lord Greene MR fil-kawza **"Associated Provincial Picture Houses Ltd. v. Wednesbury Corporation"** [1948] 1 KB 223 ittratta z-zewg elementi bhala interkambjabbli. Hemm kien ritenut li l-irragonevolezza trid tkun tali li '***no reasonable authority could ever have come to it***'.

Fil-kawza "**Council of Civil Service Unions v. Minister for the Civil Service**" [**1985**] AC 374, Lord Diplock irritjena li decizjoni tkun "irragonevoli" meta tkun '***so outrageous in its defiance of logic or of accepted moral standards that no sensible person who had applied his mind to the question to be decided could have arrived at it'***.

L-awturi **Wade & Forsythe** (op. cit.) isostnu li *bad faith therefore scarcely has an independent existence as a distinct ground of invalidity.*

L-oneru tal-prova mhux wiehed facli peress illi meta l-attur ikun qed jinvoka Artikolu 469A(5) tal-Kap.16 irid juri li l-agir ta' l-amministrazzjoni kien imsejjes fuq ragunijiet kompletament esterni minn dawk illi kellhom jitqiesu sabiex iwasslu ghal decizjoni ekwa u gusta. Id-dottrina tal-*mala fede* timplika disonesta' u nuqqas ta' intenzjonijiet tajba fit-tehid tad-decizjoni. L-istess l-*irragonevolezza* tirrikjedi wkoll konsiderazzjonijiet estranei ghal dawk li l-amministrazzjoni suppost tikkonsidra f'kaz partikolari.

Huwa fatt li l-gurisprudenza taghna taccetta grad inqas oghli mill-gurisprudenza Ingliza sabiex tasal ghall-prova tal-irragonevolezza. Irid jinghad ukoll li anke l-gurisprudenza Ingliza l-aktar ricenti mhijex daqstant rigida fl-accertament ta` '*unreasonableness*' fis-sens li saret taccetta bhala "*unreasonable*" anke '*an error of reasoning*' bhal fil-kaz meta tittiehed decizjoni zbaljata.

Dwar l-element tan-"nuqqas ta` ragonevolezza", din il-Qorti diversament presjeduta (PA/NC) fis-sentenza taghha tat-22 ta' Dicembru 2003 fil-kawza "**Buttigieg vs Rettur tal-Universita ta' Malta et**" irriteniet li –

"*F'dan ir-rigward huma opportuni s-segwenti osservazzjonijiet guridici bazati fuq insenjament anki tal-Qrati Inglizi. Illi fis-sentenza "Neg. Ugo Pace vs Prof. Joseph Anastasi Pace noe" din il-Qorti diversament presjeduta ghamlet riferenza ghall-kawza "Giorgio Demarco et noe vs James Turner noe et" fejn gie ntravvedut ir-rekwizit tar-"reasonable exercise". It-tests ta' "unreasonableness" fl-esercizzju ta' poteri simili gew enunzjati fil-kawza "Kruse vs Johnson" tal-1898 b'dan il-mod- If they are manifestly unjust, if they disclosed bad faith, if they could find no justification in the minds of reasonable men.*

L-awtur Ingliz **HWR Wade** fil-ktieb tieghu "**Administrative Law**" jikkumenta hekk -

"*A person in whom is vested a discretion must exercise his discretion upon reasonable grounds. A discretion does not empower a man to do what he likes merely because he is intended to do so – he must not in the exercise of his discretion do what he likes but what he ought. In other words, he must by the use of his reason ascertain and follow the course which reason directs. He must act reasonably.*

Tqum il-kwistjoni dwar *the legal standard of reasonableness* li huwa mehtieg sabiex jigi sodisfatt dak ir-rekwizit ghax, kif jikkumenta l-istess awtur, *virtually all administrative decisions are rational in the sense that they are given for intelligible reasons but the question then is whether they measure up to the legal standard of reasonableness … within the bounds of legal reasonableness is the area in which the deciding authority has genuinely free discretion. If it passes those bounds, it acts ultra vires*.

Kien ritenut ukoll li sabiex decizjoni titqies ragonevoli jehtieg li tkun bazata fuq kriterji oggettivi ("**<u>Dingli et vs Kontrollur tad-Dwana et</u>**" – Appell – 27 ta' Marzu 2009 u "**<u>Dalli vs Sollars et</u>**" – PA/RCP – 20 ta' Ottubru 2009)"[3]

Rilevanti wkoll hija s-sentenza tal-Qorti tal-Appell (sede Superjuri) tal-31 ta' Jannar 2019 fl-ismijiet **Mizzi Antiques Limited vs. Chairman tal-Malta Enterprise** (App Ċiv 810/2004) fejn ingħad:

"filwaqt li mhux kull eżerċizzju raġonevoli ta' ġudizzju huwa bilfors korrett, lanqas mhuwa bilfors irraġonevoli kull eżerċizzju ta' ġudizzju żbaljat. F'każ bħal dan, ix-xiber li l-Qorti jidher li għandha tuża biex tkejjel bih ikun dak li tqis jekk id-deċiżjoni li minnha jkun hemm ilment kinitx mistennija li tittieħed minn persuni raġonevoli […] Huwa stabilit li biex jitqies jekk awtorità wettqitx b'mod raġonevoli d-diskrezzjoni mogħtija lilha bis-saħħa ta' xi liġi, irid jintwera li dik l-awtorità mxiet ma' dak li kellha jew messha tagħmel u mhux biss ma' dak li setgħet tagħmel [H.W.R. Wade & C.F. Forsyth, *Administrative Law* (10tth.. Edit), pġ. 295]. Dan ifisser li l-kejl tar-raġonevolezza jkun wieħed oġġettiv marbut maċ-ċirkostanzi fattwali li fihom dik l-istess diskrezzjoni titwettaq [App. Ċiv. **27.3.2009** fil-kawża fl-ismijiet ***Carmelo Dingli et v. Kontrollur tad-Dwana et***]. B'żieda ma' dan, biex imġiba titqies abbużiva, min jallegaha jrid juri li kien hemm element ta' intenzjoni biex wieħed jagħmel il-ħsara, liema fehma wieħed jista' jasal

[3] Ara wkoll **All for Property Ltd et vs. Direttur Ġenerali (Dwana)** (App Ċiv 741/2008) deċiża mill-Qorti tal-Appell (sede Superjuri) fis-16 ta' Diċembru 2019.

> biex juriha b'xi prova ta' mġiba esterna li tagħmel parti mill-eżerċizzju diskrezzjonali li jkun. Minbarra dan, l-eżerċizzju diskrezzjonali jrid ikun kemm "rite" u kif ukoll "recte", jiġifieri jrid jitwettaq skond il-proċedura stabilita u kif ukoll imħaddem b'ħaqq [App. Inf. PS **26.2.2010** fil-kawża fl-ismijiet ***Peter J. Azzopardi et noe v. Awtorita` għas-Servizzi Finanzjarji***];"

Il-Qorti ħasbet fit-tul dwar dan l-aspett tal-vertenza u tasal biex tikkonkludi illi ma ssibx illi l-konvenut huwa responsabbli għal kważi-delitt fit-termini tal-artikoli 1032 u 1033 tal-Kap. 16 moqrija flimkien mal-Artikolu 469A (5) tal-Kap. 12.

Huwa minnu illi din il-Qorti ma qablitx mal-interpretazzjoni tal-liġi li l-konvenut kien qed jagħti fil-ħsieb tiegħu li ma jilqax it-talba tal-attriċi, pero' mill-banda l-oħra l-interpetazzjoni li kien qed jagħti ma tikwalifikax fil-fehma ta' din il-Qorti bħala "nuqqas ta' diliġenza, ta' prudenza jew ta' ħsieb" fit-termini tal-Artikolu 1033 tal-Kap. 16. Tqis għalhekk illi l-attriċi ma rnexxiliex turi illi l-konvenut huwa responsabbli għal kważi-delitt li joħroġ minn egħmil amministrattiv.

Konsegwentement ma hux meħtieġ li l-Qorti tindaga jekk in-nuqqas tal-konvenut jammontax għal aġir in mala fede jew b'mod mhux raġonevoli jew jekk l-azzjoni mitluba mill-attur setgħetx legalment u raġonevolment ġiet miċħuda taħt kull setgħa oħra.

Għaldaqstant ma ssibx li l-attriċi irnexxielha tipprova sodisfaċentement illi in-nuqqas tal-konvenut ravvizat u dikjarat fis-sentenza in parte tal-24 ta' Marzu, 2022 jammonta għal aġir delitwuż jew kważi-delitwuz fit-termini tal-Artikolu 469A (5) tal-Kap. 12.

Decide

Għal dawn il-motivi, l-Qorti qed taqta' u tiddeċiedi t-talbiet u l-eċċezzjonijiet mhux deċiżi fis-sentenza in parte tal-24 ta' Marzu, 2022 billi,

1. **Tilqa'** r-raba' eċċezzjoni tal-konvenuta peress li qed issib illi l-att amministrattiv impunjat b'suċċess mill-attriċi permezz tas-sentenza in parte tal-24 ta' Marzu 2022 ma jammontax għal delitt jew kważi delitt fit-termini tal-Artikolu 469A (5) tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta.

2. **Konsegwentement tiċħad** it-tielet, ir-raba' u l-ħames talbiet attriċi, peress li qed issib illi l-konvenuta ma hiex responsabbli għad-danni reklamati mill-attriċi.

   Bl-ispejjeż ta' din is-sentenza a karigu tal-attriċi.

Onor. Robert G. Mangion
Imħallef

Deputat Reġistratur